

Розділ 4

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

<http://doi.org/10.26565/1727-6667-2024-2-20>
УДК 351.82:331.56

Бабич Олександр Вікторович,
аспірант кафедри економічної теорії та державних фінансів
Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-0815-4504>
e-mail: saha_alesandr@ukr.net

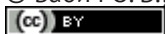
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Анотація. У статті методом узагальнення визначено форми підтримки та працевлаштування людей з інвалідністю, які можуть бути використані в Україні, зокрема, при працевлаштуванні осіб, які отримали інвалідність у результаті ведення воєнних дій на території держави. Визначаючи форми працевлаштування, що використовується у передових країнах світу, можна стверджувати, що їх перелік не може бути вичерпним, оскільки вони здатні змінюватися, виходячи з можливостей органів влади та інститутів громадянського суспільства, потреб роботодавців та осіб з інвалідністю.

У статті доводиться, що для працевлаштування осіб з інвалідністю доцільно інституціям, які роблять висновок про часткову придатність особи до праці, у висновках надавати рекомендації щодо того чи іншого виду діяльності. Рекомендованим видом діяльності має виступати той, який не обмежує здатностей людини. Наявність одночасно різних типів порушень у людей, які отримали інвалідність, стає усе більш поширеним явищем з початком російського нападу на Україну, особливо після повномасштабного вторгнення, тому рекомендації відповідних інституцій можуть стати первинною допомогою у подальшому працевлаштуванні людей з інвалідністю.

У статті, на підставі аналізу, зроблено висновок, що в Україні існують значні відмінності в реаліях працевлаштування людей з інвалідністю порівняно з країнами ЄС, що для більшої частини таких людей означає значне зубожіння. Для України показник зубожіння для даної категорії осіб не прораховується, до того ж методики оцінки рівня бідності в нашій державі і країнах ЄС досить відмінні. У нашій країні, не зважаючи на досить соціально спрямоване законодавство щодо працевлаштування людей з інвалідністю, реальне його забезпечення залишається значно нижчим від країн Європейського Союзу. Показник працевлаштування осіб з інвалідністю для провідних країн ЄС і України відрізняється більше

© Бабич О. В., 2024

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0.

ніж в чотири рази, що вимагає від органів влади нашої держави впровадження передових європейських практик.

Ключові слова: інвалідність, особи з інвалідністю, міжнародний досвід, працевлаштування осіб з інвалідністю, форми працевлаштування та підтримки осіб з інвалідністю.

Як цитувати: Бабич О. В. Міжнародний досвід у сфері працевлаштування осіб з інвалідністю. *Теорія та практика державного управління*. 2024. Вип. 2 (79). С. 392–403. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2024-2-20>

Вступ. Питання соціального захисту і працевлаштування осіб з інвалідністю в нашій державі на сьогодні є надзвичайно актуальними, перш за все через значне збільшення кількості таких осіб з початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну. Воєнні дії та окупація значної частини нашої держави призвели до руйнування великої кількості промислових та сільськогосподарських підприємств на території, де ішли і йдуть ці дії, що в свою чергу призвело до зменшення кількості робочих місць в державі. До того ж підприємства, які виїхали на більш безпечні території, переважно зменшили кількість робочих місць, порівняно з передвоєнними роками. Тому на сьогодні питання працевлаштування, безробіття є досить складним у вирішенні, особливо для людей з інвалідністю. Такі особи потребують державного захисту, гарантій соціальної участі, спеціальних програм і умов зайнятості. Певний досвід форм, методів, видів програм можна запозичити, вивчивши зарубіжний досвід працевлаштування осіб з інвалідністю.

Огляд літератури. Питання працевлаштування людей з інвалідністю досить широко досліджується як вітчизняними так і зарубіжними науковцям. Загальні питання інвалідності, соціального захисту і, звичайно, працевлаштування осіб з інвалідністю висвітлюється у роботах таких науковців як О. Галицький, Р. Гришова, П. Ждан, О. Мірошніченко, В. Назаренко, А. Соцька, О. Степаненко та інших.

Висвітленню зарубіжного досвіду у сфері працевлаштування осіб з інвалідністю присвячені праці таких дослідників як О. Галицький, Р. Гришова, О. Журахівська, О. Заярнюк, Л. Лук'янова, В. Оверчук, Н. Сафонік, М. Щербатюк та інших, де вказане питання розглянуто як з точки зору вироблення і впровадження відповідної політики, так і проаналізовано окремі практики муніципальних органів влади та інститутів громадянського суспільства щодо підтримки людей з інвалідністю.

Проте питання осіб з інвалідністю, отриманої під час війни, як військовослужбовців так і цивільних громадян, є мало дослідженим у науковій літературі. Особливо це стосується форм підтримки при працевлаштуванні, врахування при цьому можливостей конкретної особи.

Тому **метою статті** є вироблення рекомендацій щодо адаптації форм передових зарубіжних країн із забезпечення дотриманням норм трудового законодавства для осіб з інвалідністю.

Методологія дослідження Для адаптації форм підтримки та працевлаштування осіб з інвалідністю були використані методи теоретичного узагальнення та абстрагування, тобто вироблення рекомендацій щодо визначення сутності форми

працевлаштування базувалося на віднаходженні якомога більшої кількості проявів схожих дій та подальшого поєднання їх за своєю суттю у єдину форму прояву, яка може бути впровадженою. Для вироблення рекомендацій з працевлаштування у залежності від типів порушення здоров'я був використаний метод аналізу впливів та можливостей, відповідно до обраної класифікації порушень здоров'я.

Основні результати дослідження

Питання працевлаштування людей з інвалідністю у розрізі дослідження зарубіжного досвіду можна здійснити за двома напрямками. Перший – це загальні підходи до вирішення питання працевлаштування людей з інвалідністю, вироблення політики зайнятості у цьому аспекті, другий – дослідження окремих практик у розвинених країнах щодо працевлаштування осіб з інвалідністю. Тому адаптація даного досвіду може здійснюватися як на рівні держави у вигляді законодавчих актів та програм, так і на місцевому рівні шляхом прийняття та реалізації відповідних регіональних, територіальних програм чи проєктів. Також слід враховувати, що при адаптації світового досвіду форми підтримки і працевлаштування осіб з інвалідністю можуть залежати від форми власності роботодавця та розвитку інститутів громадянського суспільства.

Попередньо доцільно більш детально розглянути саме питання інвалідності, оскільки групи інвалідності, які визначаються в Україні нормативно і віднесення тієї чи іншої особи медичними комісіями – органами медико-соціальної експертизи – до тієї чи іншої групи, суттєво впливає на працевлаштування. У своїх дослідженнях О. Мірошніченко, В. Назаренко, О. Степаненко, А. Соцька, П. Ждан зазначають, що «орієнтовно 70 – 80 % усіх людей з інвалідністю здатні повноцінно працювати на рівні з іншими (переважна більшість осіб з інвалідністю, які не мають явних зовнішніх ознак інвалідності, мають III та II групи). [9, с.43]. Тому для таких людей питання працевлаштування з боку їх можливостей практично ідентичне до працевлаштування здорових людей з точки зору роботодавця. Однак, якщо людина має значні відхилення у здоров'ї, питання працевлаштування стає складнішим процесом, який тісно пов'язаний з іншим не менш важливим процесом, що передує працевлаштуванню – це професійна реабілітація. Не завжди люди з інвалідністю можуть повернутися у свою професію, оскільки це, крім іншого, вимагає і психологічної реабілітації. Як зазначають О. Галицький і Р. Гришова, «важливу роль у соціалізації осіб з інвалідністю відіграє система їх професійної реабілітації, яка має забезпечувати повернення або залучення до зайнятості в доступних за станом здоров'я умовах праці, з урахуванням їх фізичних можливостей та особистих схильностей» [2, с.125]. Більше того, законодавство України гарантує право щодо забезпечення «виконання індивідуальної програми реабілітації осіб з інвалідністю» [10]. Особисті навички та здатності осіб з інвалідністю повною мірою залежать від виду порушення здоров'я, що впливає на адаптацію людей до праці і як наслідок на працевлаштування. На сьогодні, можна вважати, розрізняють чотири типи порушення здоров'я: фізичні, психічні, інтелектуальні, сенсорні. У залежності від виду порушень можна виробити і загальні рекомендації щодо працевлаштування, обов'язково з врахуванням особистісних здібностей, можливостей та навиків людини (табл. 1).

Таблиця 1

**Загальні рекомендації з працевлаштування у залежності
від типів порушення здоров'я**

Table 1

**General Employment Recommendations Depending
on Types of Health Impairments**

Тип порушення	Зміст порушення здоров'я	Рекомендації з видів діяльності
Фізичні	порушення опорно-рухового апарату (травми хребта, ампутації кінцівок); розсіяний склероз, церебральний параліч, порушення функції кровообігу, дихання, травлення; порушення, які викликають спотворення тощо	Інтелектуальна, культурна, освітня діяльність
Психічні	Порушення функцій сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, мови, емоцій, волі	Проста фізична діяльність, монотонність, упорядкованість дій
Інтелектуальні	Порушення інтелектуального розвитку	Упорядкована фізична діяльність
Сенсорні	Порушення зору, слуху, мовлення, нюху, дотику та інших видів чутливості	Інтелектуальна, культурна чи фізична діяльність у залежності від конкретики порушення

Складено автором на підставі [9;10]

Зрозуміло, що люди з інвалідністю можуть мати одночасно різні типи порушень, тому при працевлаштуванні рекомендованим видом діяльності має виступати той, який не обмежує здатностей людини. Наявність одночасно різних типів порушень у людей, які отримали інвалідність, стає усе більш поширеним явищем з початком російського нападу на Україну, особливо після повномасштабного вторгнення. Рекомендації щодо працевлаштування кожної конкретної особи за ст.18 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» [10] здійснює медико-соціальна експертна комісія. Щодо осіб, які отримали інвалідність під час війни, питання працевлаштування стає значно складнішим через різке погіршення економічної ситуації в Україні. Тому окремі досягнення щодо роботи з працевлаштування осіб з інвалідністю можуть бути запозичені у передових зарубіжних країн, що є більш соціально орієнтованими у своїй політиці. Як правило такими країнами є більшість держав Європи.

Практика зарубіжних країн щодо працевлаштування осіб з інвалідністю, переваги та недоліки політики кожної держави з даного питання можна оцінити навіть суто статистично. За таким підходом оцінки роботи урядів європейських країн щодо соціальної захищеності своїх громадян Європейською Комісією ще у 1990 році було створено Систему взаємної інформації про соціальний захист (MISSOC), «щоб забезпечити постійний і повний обмін інформацією про соціальний захист у Європі. Інформація щодо законодавства про соціальний захист у країнах Центральної та Східної Європи була зібрана в рамках проекту MISSOC II»

[17]. Статистичні дані, що містить ця система дають урядовцям та науковцям виявляти тенденції в соціальному захисті різних груп населення у тому числі і людей з інвалідністю, та виробляти рекомендації і державну політику з покращення стану з даного питання. Це значною мірою стосується і питань працевлаштування осіб з інвалідністю. Тому такі бази даних, які існують в окремих країнах, дозволяють оцінити не лише задеклароване у законодавчих актах право людей з інвалідністю на працевлаштування, а і реальну картину діяльності урядів щодо їх реалізації. Так, досліджуючи саме цей аспект, Л. Лук'янова зазначає, що «пропорційна кількість осіб із інвалідністю в різних країнах дуже відрізняється» [6, с.77]. А проводячи аналіз рівня працевлаштування осіб з інвалідністю, дослідниця зазначає, що «так само і різною є загальна кількість працевлаштованих осіб із інвалідністю у різних країнах. Наприклад, у Китаї працюють 80% інвалідів, у Великобританії – 40%, у США – 29%, в Україні реальна цифра працевлаштованих становить 13%» [6, с.78]. Ці дані щодо нашої країни відповідають статистиці MISSOC, яка використовує «порівняльні таблиці, що охоплюють 12 основних сфер соціального захисту: фінансування, охорона здоров'я, хвороба, материнство, інвалідність, безробіття та інші» [15]. Вони незначною мірою відрізняються від даних української статистики, але це все ж вимагає перегляду методик оцінки реального працевлаштування осіб з інвалідністю. Державна служба статистики України стверджує, що кількість людей з інвалідністю в Україні станом на 2018 р. складала близько 2,6 млн, і майже 80% із них – це люди працездатного віку. За даними цієї ж служби «станом на 1 січня 2022 р. налічувалося 2 725 826 людей з інвалідністю» і лише трохи більше 400 тис. осіб з інвалідністю, які мали працевлаштування [12], тому відсоток зайнятих осіб з інвалідністю складає 14,6%. Це вже вказує на значні відмінності в реаліях працевлаштування людей з інвалідністю, що для більшої частини таких людей означає значне зuboжіння. Для порівняння в Швеції за дослідженнями М. Шербатюка «показник зайнятості людей з інвалідністю складає більше 60% і є одним із найвищим серед країн ЄС» [13].

Проблема зuboжіння людей з обмеженими можливостями все ж існує і в країнах ЄС. Так, за різними оцінками навіть ще на початок світової пандемії і до повномасштабної війни в Україні, тобто в 2020 році, «близько 29,0% населення ЄС віком від 16 років з інвалідністю (виходячи з концепції глобального обмеження активності) перебували під загрозою бідності або соціальної ізоляції» [18]. Аналогічних даних щодо України у даній статистиці не існує, але порівнюючи настільки відрізняються дані щодо працевлаштування, рівень зuboжіння у нашій країні цієї категорії громадян буде вищим, ніж в країнах ЄС, оскільки для порівняння «у 2020 році державами-членами, які зафіксували найвищу частку людей з інвалідністю, яким загрожує бідність або соціальна ізоляція, були: Болгарія (52,3%), Естонія (40,4%), Латвія (39,3%), Литва (38,7%), і Хорватії (38,2%)» [18]. Для України такі дані не пророкуються, до того ж методики оцінки рівня бідності в нашій державі і країнах ЄС досить відмінні. Таким чином, у нашій державі, не зважаючи на досить соціально спрямоване законодавства щодо працевлаштування людей з інвалідністю, реальне його забезпечення залишається значно нижчим за окремими показниками від країн Європейського Союзу.

Виходячи з можливих тенденцій погіршення ситуації щодо працевлаштування людей з інвалідністю, яка була викликана світовою пандемією, у 2021 році Європейська Комісія прийняла «Стратегію прав людей з інвалідністю 2021-2030» [16]. Основні напрями вище названого документа стосувалися покращення життя осіб з інвалідністю в ЄС. За дослідженнями О. Галицького та Р. Гришової щодо підтримки осіб з інвалідністю «нині в усьому світі в галузі соціальної політики одними з найважливіших напрямів діяльності є інтеграція і соціальна адаптація осіб з інвалідністю» [2].

До основних напрямів Стратегії прав людей з інвалідністю слід віднести такі, які пов'язані з соціальною інтеграцією людей з інвалідністю в усі сфери життя. Дані про стан такої інтеграції мали відслідковуватися відповідними європейськими інституціями. Крім того прийнятий документ відповідав та узгоджувався з положеннями Директиви 2019/882 Європейського Парламенту та Ради від 17 квітня 2019 року «Про вимоги до доступності продуктів і послуг». Ця Директива ставить завдання «вжити належних заходів для забезпечення того, щоб люди з інвалідністю мали доступ нарівні з іншими до фізичного середовища, транспорту, інформації та комунікацій, включаючи інформаційно-комунікаційні технології та системи» [14] тощо. Виконання даних документів в країнах ЄС призвело до виникнення різних форм підтримки людей з інвалідністю і, зокрема, їх працевлаштування. Значна частина цих форм може бути адаптована для працевлаштування осіб з інвалідністю в Україні (табл. 2).

Відповідно до досліджень Тона та ін. [19] і Тонгсірі [20], важливим кроком у забезпеченні потреб людей з інвалідністю в Азії, зокрема в Таїланді, є впровадження комплексних програм навчання, які відповідатимуть їх специфічним вимогам. Державні органи повинні активно сприяти розвитку територіальних громад через реалізацію реабілітаційних програм, які підтримують не лише фізичну, а й соціальну інтеграцію осіб з інвалідністю. Критично важливим є залучення людей з інвалідністю до розробки політик і програм на місцевому та державному рівнях, що впливають на їхнє життя, з акцентом на врахування їхніх думок у процесах прийняття рішень. Крім того, країни, такі як Філіппіни, демонструють ефективність партнерств між державними установами та неурядовими організаціями, що сприяють підвищенню доступності робочих місць і послуг для осіб з інвалідністю. Визнаючи унікальність та специфіку місцевих громад, необхідно адаптувати стратегії підтримки людей з інвалідністю до потреб конкретних регіонів, що дозволить істотно поліпшити ситуацію з працевлаштуванням цієї категорії населення в регіоні. Це, в свою чергу, сприятиме створенню інклюзивного суспільства, в якому кожен індивід матиме рівні можливості для реалізації свого потенціалу.

Запропоновані форми далеко не є вичерпним переліком, що використовують зарубіжні країни. Так, в дослідженнях Л. Лук'янової польського досвіду підтримки щодо працевлаштування осіб з інвалідністю розглядається дев'ять форм такої підтримки, які близькі за своєю суттю до форми приведеної вище в таблиці. Зокрема це «індивідуальна робота з інструктором; індивідуальний та груповий супровід кар'єрного радника; індивідуальна та групова психологічна підтримка; індивідуальна діагностика практичних професійних навичок» [6,

Таблиця 2
**Форми покращення працевлаштування та підтримки осіб з інвалідністю,
які можуть бути використані в Україні**

Table 2
**Forms of improving employment and support for persons with disabilities
that can be used in Ukraine**

Назва форми	Джерело	Країна	Сутність адаптації форми
Онлайн-платформа для працівників соціального сектору	В. Оверчук [7]	Бельгія	Отримання інформації, спілкування між собою щодо практичних питань і законодавства
Медичні протоколи поряд із оцінкою трудових можливостей	О. Галицький, Р. Гришова [2]	Німеччина, Австрія	Страхування можливостей
Відокремлення грошового забезпечення від соціальних послуг з охорони здоров'я	О. Галицький, Р. Гришова [2]	Іспанія, Португалія, Італія, Греція	Фінансуванню допомоги з охорони здоров'я особам з інвалідністю з місцевих бюджетів
Підвищення кваліфікації та подальше професійне зростання	Л. Лук'янова [6]	Люксембург, Німеччина, Швеція	Здійснення реабілітації, під час якої здійснюється професійна підготовка, надаються посередницькі послуги
Відомчі будинки для осіб з інвалідністю. Адаптивні компанії	[1; 3]	Франція	Утворення різного роду організацій з інтеграції та працевлаштування
Спільноти взаємної підтримки	О. Журахівська [4]	США, Франція	Передача досвіду при професійному вигоранні тощо
Визначення самостійно квоти в установлених межах підприємствами для осіб з інвалідністю	Н. Сафонік [11]	Нідерланди	Підтримка держави підприємств з більшою квотою, зменшення податків тощо
Квотування у залежності від величини підприємства	О. Заярнюк [5]	Німеччина, Японія, Люксембург	Підприємства можуть бути звільнені від квотування, якщо кількість робочих місць у районі перевищує чисельність працездатних інвалідів
Працевлаштування через центри зайнятості	М. Щербатюк [13]	Швеція	Відсутність різниці в правах, надання роботи в органах влади
Створення професіограми клієнта та визначення напрямів пошуку роботи	Л. Лук'янова [6]	Польща	Забезпечення створення моделі підтримуваної зайнятості, супровід клієнта і перші періоди роботи
Відшкодування за дискримінацію	[8]	Польща	Забезпечення грошового відшкодування підприємством за відмову у працевлаштуванні

с. 80] тощо. Україна також має унікальні форми підтримки осіб з інвалідністю стосовно працевлаштування. Це запровадження ваучерів на навчання з метою отримання нової спеціальності. Як вказує О. Журахівська, згідно українського законодавства «ваучери на навчання у розмірі 30 тис. грн видає Державна служба зайнятості за близько 124 спеціальностями, серед яких будівництво, цивільна інженерія, кібербезпека...» [4]. Отримання повноцінної освіти, у тому числі і вищої, безкоштовно дає нові можливості для зайнятості особам з інвалідністю.

Проте Україна на сьогодні має місце значне зростання кількості людей з інвалідністю, яку вони отримали під час війни. І досвіду роботи саме з такою категорією осіб з інвалідністю не має жодна з вище приведених країн світу. Тому нашим відповідним органам влади потрібно виробити політику саме відносно воїнів і цивільних громадян, які отримали інвалідність через воєнні дії в Україні. На сьогодні в нашій державі «уже діє програма грантів для ветеранів і осіб з інвалідністю на старт або розвиток власного бізнесу. Особа з інвалідністю внаслідок війни може отримати 250 тисяч гривень. А особа з інвалідністю внаслідок війни, яка була зареєстрована як ФОП протягом трьох останніх років, – один мільйон гривень» [3]. Форма грантів для безробітних існує в Україні давно, але вона є можливою у використанні не для всіх осіб з інвалідністю, у залежності від типів порушення здоров'я. Тому необхідне впровадження і інших форм підтримки при працевлаштуванні таких осіб з інвалідністю. І ця робота органів влади має бути вибудована так, щоб були збалансовані інтереси і осіб з інвалідністю, і роботодавців, і держави, з моментами врахування специфіки отримання інвалідності. До того ж ця робота має бути зроблена досить терміново.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень.

1. Узагальнення та адаптацію світового досвіду щодо працевлаштування осіб з інвалідністю доцільно проводити, виходячи з двох аспектів. Перший – це вироблення політики держави щодо основних напрямів підтримки осіб з інвалідністю, міри їх соціального забезпечення, створення моделі реабілітації. Другий – впровадження окремих форм працевлаштування, у залежності від форми власності роботодавця, можливості підтримки у межах регіональних чи муніципальних програм, розвитку інститутів громадянського суспільства, їх спроможності.

2. Працевлаштування осіб з інвалідністю значною мірою залежить від типів порушень. Тому доцільно для працевлаштування осіб з інвалідністю надавати рекомендації органів, інституцій, які роблять висновок про часткову придатність до праці, щодо того чи іншого виду діяльності. Рекомендованим видом діяльності має виступати той, який не обмежує здатностей людини. Наявність одночасно різних типів порушень у людей, які отримали інвалідність, стає усе більш поширеним явищем з початком російського нападу на Україну, особливо після повномасштабного вторгнення, тому рекомендації відповідних інституцій можуть стати первинною допомогою у подальшому працевлаштуванні людей з інвалідністю.

3. Станом на початок 2022 року кількість зайнятих осіб з інвалідністю порівняно з їх загальною кількістю в Україні становила 14,6%, що більш ніж в чотири рази відрізняється від провідних країн ЄС. Це вказує на значні відмінності в реаліях працевлаштування людей з інвалідністю в Україні порівняно з

країнами ЄС, що для більшої частини таких людей означає значне зубожіння. Для України показник зубожіння не прораховується, до того ж методики оцінки рівня бідності в нашій державі і країнах ЄС досить відмінні. Таким чином, у нашій державі, не зважаючи на досить соціально спрямоване законодавства щодо працевлаштування людей з інвалідністю, реальне його забезпечення залишається значно нижчим від країн Європейського Союзу.

4. Форми підтримки і працевлаштування осіб з інвалідністю, що використовують зарубіжні країни, є досить різноманітними і залежать від політики конкретної держави з даного питання. Їх перелік не може бути вичерпним, оскільки вони можуть змінюватися, виходячи з можливостей органів влади та інститутів громадянського суспільства, потреб роботодавців та осіб з інвалідністю. У передових країнах світу відсутній досвід роботи з працевлаштування осіб з інвалідністю, які отримали її через воєнні дії. Тому нашим органам влади потрібно виробити якісно нову політику, адаптувати існуючі форми роботи з працевлаштування у застосунку до колишніх воїнів і цивільних громадян, які отримали інвалідність під час війни.

Систематизація форм підтримки щодо працевлаштування осіб з інвалідністю взагалі і тих, що отримали інвалідність в умовах війни може стати напрямом подальших наукових розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вивчення міжнародного досвіду з працевлаштування осіб з інвалідністю. URL: <https://mtu.gov.ua/files/Вивчення%20міжнародного%20досвіду%20з%20працевлаштування%20осіб%20з%20інвалідністю.pdf>
2. Галицький О. М., Гришова Р. В. Світовий досвід реалізації державної політики підтримки осіб з інвалідністю та його імплементація в Україні. *Державне управління. Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 6. С. 122–127. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2019/24.pdf
3. Європейський досвід і українські реалії працевлаштування людей з інвалідністю. *Invak.Info*. 2023 (27 червня). URL: <https://invak.info/rabota/yevropejskij-dosvid-i-ukrayinski-realiyi-pracevlashtuvannya-lyudej-z-invalidnistyu.html>
4. Журахівська О. Як людині з інвалідністю знайти роботу. *Економічна правда*. 2024, 22 лютого. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/02/22/710251/>
5. Заярнюк О.В. Зарубіжний досвід сприяння зайнятості інвалідів. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2011. Вип. 20(2), с. 81–86.
6. Лук'янова Л. Моделі підтримки осіб з інвалідністю у реалізації права на працю: зарубіжний досвід, українські реалії. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2023, № 2(23), с. 67-87. URL: <https://doi.org/10.33189/epsn.v2i23.231>
7. Оверчук В. А. Міжнародний досвід у сфері працевлаштування осіб з інвалідністю. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018, вип. 22, ч. 3, с. 14-17. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/22_3_2018ua/5.pdf
8. Польський досвід працевлаштування людей з інвалідністю. *Invak.Info*. 2017 (27 грудня). URL: <https://invak.info/rabota/polskij-dosvidpracevlashtuvannya-lyudej-z-invalidnistyu.html>
9. Працевлаштування осіб з інвалідністю: практичний посібник. Мірошніченко О., Назаренко В., Степаненко О., Соцька А., Ждан П. За редакцією О. Мірошніченка. Київ, 2023. с. 80.

10. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України № 875-XII від 21 березня 1991 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>
11. Сафонік Н.П. Особливості працевлаштування осіб з інвалідністю в умовах соціально-економічного розвитку України. *Вісник ХДУ. Серія; Економічні науки*. 2019, т. 2, № 28, с. 136-140.
12. Соціальний захист населення України: статистичний збірник. Державна служба статистики України / State Statistics Service of Ukraine. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/zb_szn_2021.pdf
13. Щербатюк М. Забезпечення права на працю осіб з інвалідністю. 2020. URL: <https://rm.coe.int/white-book-pwd/1680a2ffa9>
14. Directive (EU) 2019/882 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on the accessibility requirements for products and services (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/882/oj>
15. Employment, Social Affairs & Inclusion URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=815&langId=en>
16. MISSOC – Mutual information system on social protection. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/disability>
17. Mutual Information System on Social Protection of European Commission. URL: https://commission.europa.eu/index_en
18. Page not found. URL: https://ec.europa.eu/employment_social/social_protection/_redirect.htm?lang=en
19. Ton, K.T., Gaillard, J.C., Adamson, C. et al. An Empirical Exploration of the Capabilities of People with Disabilities in Coping with Disasters. *Int J Disaster Risk Sci* 11, 602–614 (2020). URL: <https://doi.org/10.1007/s13753-020-00287-6>
20. Tongsiri, S. Scaling-up community-based rehabilitation programs in rural Thailand: the development of a capacity building program. *BMC Health Serv Res*. 2022, 22, 1070. URL: <https://doi.org/10.1186/s12913-022-08458-5>

Стаття надійшла до редакції 18.10.2024

Стаття рекомендована до друку 19.11.2024

Oleksandr Babich, graduate student of the Department of Economic Theory and Public Finance, Educational and Scientific Institute «Institute of Public Administration», V. N. Karazin Kharkiv National University, 4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine
ORCID ID: <http://orcid.org/0009-0000-0815-4504>
e-mail saha_alesandr@ukr.net

INTERNATIONAL EXPERIENCE IN THE FIELD OF EMPLOYMENT OF PERSONS WITH DISABILITIES

Abstract. The article uses a method of generalization to determine the forms of support and employment of people with disabilities that can be used in Ukraine, in particular, in the employment of persons who received a disability as a result of military operations on the territory of the state. Determining the forms of employment used in the advanced countries of the world, it can be argued that their list cannot be exhaustive, as they are able to change based on the capabilities of authorities and institutions of civil society, the needs of employers and persons with disabilities.

The article proves that for the employment of persons with disabilities, it is advisable for institutions that make a conclusion about a person's partial fitness for work to provide recommendations regarding one or another type of activity in their conclusions. The recommended type of activity should be one that does not limit a person's abilities. The simultaneous presence of different types of violations among people with disabilities is becoming more and more common with the beginning of the Russian attack on Ukraine, especially after the full-scale invasion, so the recommendations of the relevant institutions can be the primary help in further employment of people with disabilities.

In the article, based on the analysis, it is concluded that in Ukraine there are significant differences in the realities of employment of people with disabilities compared to EU countries, which means significant impoverishment for the majority of such people. For Ukraine, the impoverishment indicator for this category of persons is not calculated, besides, the methods of assessing the level of poverty in our state and EU countries are quite different. In our country, despite the fairly socially oriented legislation regarding the employment of people with disabilities, its real provision remains significantly lower than in the countries of the European Union. The rate of employment of persons with disabilities for the leading EU countries and Ukraine differs by more than four times, which requires the authorities of our country to implement advanced European practices.

Key words: *disability, persons with disabilities, international experience, employment of persons with disabilities, forms of employment and support for persons with disabilities.*

In cites: Babich, O. V. (2024). International experience in the field of employment of persons with disabilities. *Theory and Practice of Public Administration*, 2 (79), 392–403. <http://doi.org/10.26565/1727-6667-2024-2-20> [in Ukrainian].

References.

1. Study of international experience in employment of persons with disabilities. URL: <https://mtu.gov.ua/files/Вивчення%20міжнародного%20досвіду%20з%20працевлаштування%20осіб%20з%20інвалідністю.pdf> (Accessed: 01 November 2024).
2. Halytskyi, O., & Gryshova, M. R. V. (2019). The world experience of implementing the state policy of support for persons with disabilities and its implementation in Ukraine. *State administration. Investments: practice and experience*, 6, 122–127. [in Ukrainian].
3. European experience and Ukrainian realities of employment of people with disabilities. (2023, June 27). Invak.Info. URL: <https://invak.info/rabota/yevropejskij-dosvid-i-ukrayinski-realiyi-pracevlashtuvannya-lyudej-z-invalidnistyu.html> [in Ukrainian].
4. Zhurahivska, O. (2024, February 22). How to find a job for a person with a disability. *Economic truth*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/02/22/710251/> [in Ukrainian].
5. Zayarnyuk, O. V. (2011). Foreign experience of promoting the employment of disabled people. Scientific works of the Kirovohrad National Technical University. *Economic sciences*, 20(2), 81–86. [in Ukrainian].
6. Lukyanova, L. (2023). Models of support for persons with disabilities in realizing the right to work: foreign experience, Ukrainian realities. *Education of persons with special needs: ways of development*, 2(23), 67–87. URL: <https://doi.org/10.33189/epsn.v2i23.231> [in Ukrainian].
7. Overchuk, V. A. (2018). International experience in the field of employment of persons with disabilities. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, 22(3), 14–17. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/22_3_2018ua/5.pdf [in Ukrainian].

8. Polish experience of employment of people with disabilities. (2017, December 27). Invak.Info. URL: <https://invak.info/rabota/polskij-dosvidpracevlashtuvannya-lyudej-z-inval-idnistyu.html> [in Ukrainian].
9. Miroshnychenko, O., Nazarenko, V., Stepanenko, O., Sotska, A., & Zhdan, P. (2023). Employment of persons with disabilities: a practical guide. Kyiv. [in Ukrainian].
10. Law of Ukraine on the basics of social protection of persons with disabilities in Ukraine. №. 875-XII (1991, March 21). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> [in Ukrainian].
11. Safonik, N. P. (2019). Peculiarities of employment of persons with disabilities in the conditions of socio-economic development of Ukraine. *KSU Bulletin. Series: Economic sciences*, 28(2), 136-140. [in Ukrainian].
12. State Statistics Service of Ukraine. (2022). Social protection of the population of Ukraine: statistical collection. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/zb_szn_2021.pdf [in Ukrainian].
13. Shcherbatyuk M. (2020). Ensuring the right to work for persons with disabilities. URL: <https://rm.coe.int/white-book-pwd/1680a2ffa9> [in Ukrainian].
14. European Parliament and Council of the EU. (2019). Directive (EU) 2019/882 on the accessibility requirements for products and services. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/882/oj>
15. European Commission. Employment, Social Affairs & Inclusion. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=815&langId=en>
16. European Commission. MISSOC – Mutual information system on social protection. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/disability>
17. European Commission. Mutual Information System on Social Protection. URL: https://commission.europa.eu/index_en
18. Page not found. URL: https://ec.europa.eu/employment_social/social_protection/_redirect.htm?lang=en
19. Ton, K. T., Gaillard, J. C., Adamson, C., et al. (2020). An Empirical Exploration of the Capabilities of People with Disabilities in Coping with Disasters. *International Journal of Disaster Risk Science*, 11, 602–614. URL: <https://doi.org/10.1007/s13753-020-00287-6>
20. Tongsir, S. (2022). Scaling-up community-based rehabilitation programs in rural Thailand: the development of a capacity building program. *BMC Health Services Research*, 22, 1070. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12913-022-08458-5>

The article was received by the editors 18.10.2024

The article is recommended for printing 19.11.2024